

POSTANOWIENIE

16 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 września 2025 r. w Warszawie
zażalenia Z.M.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie

z 5 kwietnia 2017 r., V Ga 16/15,

w sprawie z powództwa Z.M.

przeciwko A. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością spółce komandytowej w S.

o pozbawienie tytułu wykonawczego

oraz z powództwa R.M.

przeciwko A. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością spółce komandytowej w S.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Powodowie R.M. i Z.M. wnieśli zażalenia na postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie z 22 listopada 2016 r. w przedmiocie odrzucenia skarg kasacyjnych.

Zarządzeniem z 23 grudnia 2016 r. Sąd wezwał pełnomocników powodów do uiszczenia opłat od zażaleń w kwotach po 554 zł każdy, w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia zażaleń.

Odpis wezwania pełnomocnicy otrzymali 2 stycznia 2017 r., mimo upływu terminu opłaty sądowej nie uiszcili.

Postanowieniem z 5 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Częstochowie odrzucił zażalenia powodów na postanowienie Sądu Okręgowego z 22 listopada 2016 r.

Powyższe orzeczenie zaskarżył zażaleniem powód Z.M. wnosząc jednocześnie o rozpoznanie zażalenia w trybie art. 380 k.p.c. na postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie z 9 lipca 2015 r. w przedmiocie oddalenia jego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych oraz na zarządzenie przewodniczącego z 19 maja 2015 r. w przedmiocie złożenia osobnego oświadczenia odnośnie posiadanych przez niego pojazdów, zarzucając błędne ustalenie, że jego zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie z 22 listopada 2016 r. w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej nie było opłacone, pomimo faktu, iż w zażaleniu tym wnosił o zaliczenie na jego poczet opłaty sądowej 555 zł, uiszczonej od zażalenia na postanowienie z dnia 28 września 2015 r., które zostało uchylone przez Sąd Najwyższy, która winna zostać zwrócona powodowi z uwagi na art. 79 ust. 1 lit. e (prawidłowo „art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. e”) u.k.s.c. oraz zarzucił, że zostało ono wydane w oparciu o błędne postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie z 9 lipca 2015 r. w przedmiocie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych oraz błędne zarządzenie z 19 maja 2015 r.

We wnioskach skarżący domagał się uchylenia obu zaskarżonych postanowień i przekazania sprawy sądowi drugiej instancji, celem ponownego rozstrzygnięcia w przedmiocie zwolnienia go od kosztów sądowych oraz przyjęcia skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się nieuzasadnione.

W środku odwoławczym powód przywołał dwa istotne argumenty, które wymagały pogłębionej analizy, a jednocześnie stanowiły podstawę uznania zasadności bądź nie zażalenia. Po pierwsze, zaskarżył on w trybie art. 380 k.p.c. postanowienie z 9 lipca 2015 r. oddalające jego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych wraz z poprzedzającym je zarządzeniem przewodniczącego z 19 maja 2015 r. Po drugie, podniósł, że wnosił o zaliczenie na poczet zażalenia opłaty

sądowej 555 zł, uiszczonej od zażalenia na postanowienie z 28 września 2015 r., które zostało uchylone przez Sąd Najwyższy, która winna zostać jemu zwrócona na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. e u.k.s.c.

Na wstępie należy zauważyć, że zaistniała sytuacja powinna zostać oceniona według stanu prawnego, który obowiązywał na chwilę podjęcia zaskarżonego postanowienia oraz skutecznego wniesienia od niego zażalenia, a także na chwilę podejmowania innych czynności, istotnych z punktu widzenia rozpoznawanej sprawy przez Sąd Najwyższy.

Niewątpliwie, w okresie, którego dotyczy istota sprawy, postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, wydane przez sąd drugiej instancji, nie było zaskarżalne. Zatem, trafne jest stanowisko skarżącego, że tego typu orzeczenia podlegały kontroli na podstawie art. 380 k.p.c. Przypomnieć należy, że zgodnie z tym przepisem sąd drugiej instancji, na wniosek strony, rozpoznaje również te postanowienia sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Konstrukcja ta miała również zastosowanie w przypadku zażaleń do Sądu Najwyższego. Najbardziej wyrazistą płaszczyzną jej zastosowania była sytuacja, jak w niniejszej sprawie, a mianowicie, jeżeli sąd oddalił wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, a następnie odrzucił skargę kasacyjną z uwagi na jej nieopłacenie, strona wnosząc zażalenie na odrzucenie skargi, mogła jednocześnie domagać się skontrolowania niezaskarżalnego postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych na podstawie art. 380 k.p.c.

Nie powinno być jednak sporne, że pomiędzy tymi postanowieniami, tj. zaskarżalnym o odrzuceniu skargi i niezaskarżalnym o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, musiał zachodzić związek funkcjonalny. Chodzi o to, że odmowa zwolnienia od kosztów sądowych, powinna dotyczyć obowiązku wniesienia opłaty od zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej. Kontrola oparta na art. 380 k.p.c. obejmuje swoim zakresem dane postępowanie, a więc niekiedy główne, a niekiedy incydentalne. W przypadku postępowań np. incydentalnych sąd kontroluje tylko i wyłącznie niezaskarżalne postanowienia, które pozostają w związku z tym postępowaniem. Np. poza kontrolą pozostają

niezaskarżalne postawienia związane z głównym nurtem sprawy, a dotyczące *in casu* postanowień dowodowych. Podobna sytuacja zachodzi, gdy w sprawie ma miejsce wiele postępowań incydentalnych, są one niezależne z punktu widzenia trybu z art. 380 k.p.c. Niniejsza sprawa jest wręcz modelową w tym zakresie.

Otóż, powód domagał się zwolnienia od kosztów postępowania kasacyjnego w całości (k. 247 akt). Sąd oddalił ten wniosek postanowieniem z 9 lipca 2015 r. (k. 302 akt). Następnie, postanowieniem z 28 września 2015 r. sąd odrzucił skargę kasacyjną wskutek jej nieopłacenia (k. 327 akt). Zażalenie wniesione na postanowienie z 28 września 2015 r. jest miejscem na kwestionowanie – na podstawie art. 380 k.p.c. – postanowienia z 9 lipca 2015 r. W istocie, skarżący tak postąpił. Dodać trzeba, że w tym wypadku nie występuje problem opłaty od zażalenia, ponieważ została ona uiszczona.

Następnie, postanowieniem z 9 września 2016 r. Sąd Najwyższy uchylił postanowienie z 28 września 2015 r. z uwagi na nieważność postępowania wywołaną niewłaściwym składem sądu (k. 375-377 akt).

Sąd ponownie odrzucił skargę kasacyjną postanowieniem z 22 listopada 2016 r. (k. 379 akt). Powód wniósł zażalenie, w którym również domagał się skontrolowania postanowienia z 9 lipca 2015 r., co było prawidłowym jego postępowaniem. Wniósł także – o czym poniżej – o zaliczenie opłaty, którą pierwotnie uiszczył od zażalenia na postanowienie z 28 września 2015 r. (k. 387-388 akt).

Powód został jednak wezwany do wniesienia opłaty od zażalenia (k. 397, 399 i 401 akt), której nie uiszczył, co skutkowało odrzuceniem zażalenia postanowieniem z 5 kwietnia 2017 r. (k. 402 akt), a które zostało zaskarżone zażaleniem, będącym przedmiotem rozpoznania. Tak, jak już to wskazano powyżej, skarżący w tym środku odwoławczym zaskarżył w trybie art. 380 k.p.c. postanowienie z 9 lipca 2015 r. oddalające jego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych wraz z poprzedzającym je zarządzeniem przewodniczącego z 19 maja 2015 r., ściśle mówiąc, oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów postępowania kasacyjnego.

Otóż, kontrola postanowienia z 9 lipca 2015 r., dotycząca obowiązku uiszczenia kosztów sądowych od skargi kasacyjnej, nie może być przeprowadzona w innym postępowaniu incydentalnym, a mianowicie dotyczącym obowiązku poniesienia kosztów od zażalenia. Powód powinien złożyć wniosek o zwolnienie go od kosztów sądowych postępowania zażaleniowego i wówczas, gdyby nie został on uwzględniony, mógłby wnosić o jego kontrolę na podstawie art. 380 k.p.c. W przeciwnym razie, wniosek o przeprowadzenie takiej kontroli w istocie był niedopuszczalny.

Drugi – wspomniany już powyżej – argument skarżącego nawiązywał do obowiązku zwrotu opłaty od pierwotnego zażalenia na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. e u.k.s.c. *in casu* zaliczenia jej na poczet opłaty od zażalenia na drugie z postanowień o odrzuceniu skargi kasacyjnej. Zdaniem powoda, uchylene pierwotnego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej z uwagi na nieważność postępowania, dawało możliwość zastosowania ww. podstawy prawnej.

Bezspornie, w ówczesnym stanie prawnym, obowiązywał art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. e u.k.s.c., który stanowił, że sąd z urzędu zwraca stronie całą uiszczoną opłatę od: apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej w razie uwzględnienia środka zaskarżenia z powodu oczywistego naruszenia prawa i stwierdzenia tego naruszenia przez sąd odwoławczy lub Sąd Najwyższy. Dodać należy, że aktualne brzmienie tego przepisu jest tożsame.

Wykładając ww. artykuł nie można pominąć, że zawiera on w swojej treści koniunkcję, a mianowicie musi wystąpić „oczywiste naruszenie prawa” i musi być ono „stwierdzone przez sąd odwoławczy lub Sąd Najwyższy”. W sumie bez zastrzeżeń wskazuje się, że formuła stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa może przybrać różną postać. W praktyce przyjmuje się, że stwierdzenie oczywistego naruszenia prawa może nastąpić jako:

1) wyraźne stwierdzenie w sentencji orzeczenia sądu odwoławczego lub Sądu Najwyższego, iż doszło do oczywistego naruszenia prawa przez sąd przez nakazanie zwrotu całej uiszczonej opłaty od zażalenia (np. „nakazuje Sądowi Okręgowemu zwrot na rzecz pozwanego 30 zł (trzydzieści) złotych opłaty sądowej uiszczonej od zażalenia”;

2) wyraźne stwierdzenie w uzasadnieniu orzeczenia sądu odwoławczego lub Sądu Najwyższego, iż doszło do oczywistego naruszenia prawa przez sąd (np.: „Zażalenie okazało się oczywiście uzasadnione. Nienależnie pobrana opłata od zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego o odrzuceniu apelacji podlega zwrotowi na rzecz organu rentowego, który ją uiścił”; „Zażalenie jest oczywiście uzasadnione, dlatego Sąd Okręgowy powinien zwrócić stronie skarżącej opłatę od zażalenia na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. e u.k.s.c.”).

Gdy sąd nie stwierdził oczywistego naruszenia prawa przy uwzględnieniu środka zaskarżenia, brak jest podstaw do zwrotu uiszczonej opłaty zarówno w całości, jak i w części. Niestwierdzenie kwalifikowanego naruszenia prawa może nastąpić przez „przemilczenie tej kwestii w uzasadnieniu orzeczenia” albo wyraźne zaznaczenie w uzasadnieniu, że do takiego naruszenia prawa nie doszło (zob. szerzej wraz powołanym orzecznictwem P. Feliga [w:] M. Uliasz, P. Feliga, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz, wyd. IV*, Warszawa 2024, tezy 37-49 do art. 79).

Postanowienie Sądu Najwyższego z 9 września 2016 r. uchylające pierwotne postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z 28 września 2015 r. (k. 375-377 akt), nie zawiera formuły (stwierdzenia) wymaganej przez art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. e u.k.s.c.

Z przedstawionych powodów orzeczono, jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 1 i § 3 k.p.c.

[a.ł]

Jacek Grela